

Fair Actions kommentarer på uppföljningen av Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter

12 januari 2018

Precis som konstateras i regeringens uppföljningsrapport av Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter ser Fair Action att flertalet av de åtgärder som identifierats har genomförts. Vi kan även konstatera att ett antal bindande regler införts som till exempel obligatoriska krav på importörer att genomföra due diligence för att undvika import av så kallade konfliktmineraler och krav på hållbarhetsinformation för fonder. Fair Action har sedan 1996 följt svenska företag inom branscher som textil, resor, skor, leksaker, snittblommor och finans. Vi har under dessa år sett att frivilliga åtaganden inte är tillräckliga för att företag ska ta sitt fulla sociala ansvarstagande och låta hållbarhet bli en del av företagets kärnverksamhet. Därför välkomnar vi de bindande reglerna om konfliktmineraler och hållbarhetsinformation för fonder.

I Fair Actions granskningar ser vi gång på gång exempel på hur svenska företag inte genomför så kallad due diligence när det gäller mänskliga rättigheter i sitt leverantörsled. Vi har sett att reseföretagen Apollo, TUI och Ving inte tar tag i grova kränkningar som tvångsarbete på anlitade hotell i Dubai. Skoföretag som Nilson och Vagabond missar att systematiskt undersöka arbetsmiljön på garverierna där lädret till skorna tillverkas, trots att den utbredda användningen av giftiga kemikalier i lädertillverkningen är välkänd. Våra granskningar visar också att även stora klädföretag som H&M inte gör tillräckligt för att anpassa sina inköpsmetoder för att minska sin negativa påverkan på arbetarnas löner. Detta leder till att klädföretagen genom sina inköpspriser, relation till leverantörerna och val av leverantörer bidrar till att hålla nere lönerna i produktionen i länder som Bangladesh, Kambodja och Indien. Vi har också granskat hur svenska banker genom sina investeringar bidrar till brott mot urfolks rättigheter och miljöförurening som leder till förlorade försörjningsmöjligheter och brist på mat och vatten.

Sverige har enligt FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (princip 3) en skyldighet att tillämpa lagar som får till effekt att företagen måste respektera de mänskliga rättigheterna. Därför anser Fair Action att en svensk handlingsplan bör innehålla en smart mix av reglering och stödjande åtgärder. Vi kan konstatera att bara två åtgärderna i Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter direkt relaterar till lagkrav på företag och vi saknar i uppföljningsrapporten en analys över när och varför regeringen väljer/har valt reglering respektive frivilliga åtgärder.

I Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter står det att ambassader ska använda lokala nätverk och här nämns bland annat fackföreningar och frivilliga organisationer, vilket Fair Action tycker är positivt. Eftersom det är utsatta grupper såsom kvinnor, barn, migrantarbetare och urfolk som löper störst risk att drabbas av kränkningar av mänskliga rättigheter och har svårt att göra sina röster hörda anser Fair Action att ytterligare fokus behövs på dessa grupper både i en uppdatering av handlingsplanen och i uppföljningen av den befintliga handlingsplanen. Detta innebär även att regeringen bör involvera dessa grupper i sitt arbete.

Regeringen skriver i handlingsplanen att ”företag som är verksamma på marknader som är särskilt utmanande vad gäller mänskliga rättigheter bör lägga särskild tonvikt på arbetet inom området”. Fair Action skulle vilja ha information om vad som har gjorts från regeringens sida för att styra eller motivera svenska företag att prioritera detta. Vi saknar även information om vad som har gjorts och/eller analys kring avsaknad av åtgärder för att minska riskerna för att företag som är verksamma i högriskländer till exempel konflikttrabbade länder eller länder med utbredd korruption inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter. På samma sätt saknas det åtgärder i den nuvarande handlingsplanen för att minska riskerna för att företag i branscher där det finns särskilda utmaningar inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter såsom råvaruhandel och tillverkningsindustrin. Det kan vara värt att notera att Norge inkluderat särskilda branschrisker och konflikttrabbade länder i sin handlingsplan.

Fair Action anser att Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter inte tydliggör finansbranschens ansvar för sin finansiella verksamhet. Med tanke på branschens stora påverkan på mänskliga rättigheter genom sina investeringar vill Fair Action se att detta analyseras i uppföljningsrapporten. Enligt FNs vägledande principer för företagande och mänskliga rättigheter (princip 3) är Sverige skyldiga att se till att lagar och riktlinjer som reglerar företags löpande verksamhet inte begränsar utan gör det möjligt för företag att respektera de mänskliga rättigheterna. Banksekretessen är ett exempel på reglering som kan göra det svårt för företag att leva upp till FNs vägledande principer när det gäller att ge information om hur de hanterar sin påverkan på mänskliga rättigheter (princip 21) i sin kreditgivning. Vidare har Sverige enligt FNs vägledande principer för företagande och mänskliga rättigheter (princip 3) en skyldighet att uppmuntra till, och om så är lämpligt, kräva att företagen informerar om hur de hanterar sin påverkan på de mänskliga rättigheterna. I dagsläget går det inte att få fram information om en banks aggregerade investeringar i ett visst företag, vilket är nödvändigt för att berörda parter ska kunna utvärdera bankens påverkan på mänskliga rättigheter. Sverige bör ställa krav på bankerna att redovisa detta, i linje med företagets skyldighet enligt princip 21 att ge information om hur de hanterar sin påverkan på mänskliga rättigheter.

Fair Action anser att uppföljningsrapporten bör kompletteras med en analys av regeringens arbete för att stärka tillgången till rättvisa för människor som drabbas av människorättskränkningar kopplade till svenska företag. Idag finns betydande rättsliga, processuella och ekonomiska hinder för utländsk enskild individ, som anser att hans/hennes mänskliga rättigheter har kränkts av ett svenskt företag eller ett företag med svensk anknytning vid verksamhet i utlandet, att få sin sak prövad vid svensk domstol. För rekommendationer om vad Sverige bör göra se European Coalition for Corporate Justice rapport från 2015 “The EU’s business: Recommended actions for the EU and its Member States to ensure access to judicial remedy for business-related human rights impacts” http://corporate-responsibility.org/wp-content/uploads/2015/02/eu_business.pdf. Se även Mannheimers Swartlings promemoria till Utrikesdepartementet från 2015 ”Angående möjligheten för enskilda att inför svensk domstol föra talan mot svenska företag till följd av kränkningar av mänskliga rättigheter begångna utomlands”

<http://www.mannheimerswartling.se/globalassets/global/dokument/promemoria-till-utrikesdepartementet.pdf>

Fair Action anser att det inte är tydligt i uppföljningsrapporten huruvida åtgärderna har bidragit till de avsedda effekterna. Dels för att vi inte har kunskap om vilka som är målen med de olika åtgärderna, dels för att uppföljningsrapporten till mycket liten del innehåller analys över vad åtgärderna resulterat i. Endast i några enstaka fall som tex när samarbetet med Kina kring CSR beskrivs ges en kort analys av resultatet. Vi får här veta att *"centret har utbildat fler än 1000 kinesiska tjänstemän och företagsrepresentanter"* och att *"många vittnar om ökad medvetenhet och intresse för CSR bland företag och myndigheter i Kina"*. Förutom detta exempel är det svårt att utläsa några konkreta resultat av åtgärderna som vidtagits av regeringen. Beklagligtvis görs heller ingen analys över huruvida åtgärderna bidrar till några förbättringar för människor runt om i världen som berörs av svenska företags verksamheter. Vi saknar även en kritisk analys över vad som inte ledde till önskvärda effekter, vilka svårigheter som man stött på och analys av lärdomar. Vi saknar till exempel en analys av varför regeringen inte vidtagit åtgärder för att undersöka förutsättningarna för att stärka den svenska nationella kontaktpunkten för OECDs riktlinjer för multinationella företag. Vi saknar även uppföljning kring regeringens planer på att genomföra konsekvensanalys inom branscher med särskilda utmaningar, som nämns i Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter.

I handlingsplanen står det att *"Handlingsplanen är också en viktig del i regeringens arbetet med att bidra till nya globala hållbarhetsmål post-2015 (SDG)."* och i uppföljningsrapporten nämns det att näringslivet har en nyckelroll i genomförandet av de Globala målen för hållbar utveckling. Fair Action anser att i uppföljningsrapporten bör kopplingen stärkas mellan företagets roll och möjligheten att uppnå de Globala målen. Till exempel bör regeringen redogöra för hur de stöttat svenska företag i arbetet med de Globala målen och vilka resultat det lett till.

För alla åtgärds punkter i en handlingsplan bör det tydligt anges vilken enhet som är ansvarig för att följa upp genomförandet av åtgärden. Här kan tilläggas att Norge tillsatt en arbetsgrupp med representanter för olika departement som tillsammans arbetar med att genomföra och följa upp handlingsplanen. Regeringen bör även ge tydlig information till berörda intressenter om hur och när uppdatering av handlingsplanen kommer att ske nästa gång.

Vi ser fram emot att ta del av information om och ge kommentarer till uppdateringen av Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter.

Med vänlig hälsning,
Ulrika Urey

Kanslichef, Fair Action
2018-01-12